

کاری از اندیشکده نفت و انرژی
و گروه تحلیلی پتروپال

این شماره تقدیم می‌شود به ساحت

شهید دکتر
مسعود علی‌محمدی

سرمقاله

صرفه جویی هوشمند در روزهای جنگ؛ از خانواده تا صنعت

غیرضروری، چندلایه، غیرقابل بازپافت و بزرگ‌تر از نیاز واقعی کالا باید به تدریج محدود شوند. صنایع پتروشیمی و پایین‌دستی نیز باید به سمت طراحی مواد قابل بازپافت‌تر، حمایت از بازپافت مکانیکی و شیمیایی، تولید محصولات بادوام‌تر و کاهش ضایعات تولید حرکت کنند. سیاست «مسئولیت توسعه یافته تولیدکننده» باید جدی شود؛ یعنی تولیدکننده فقط فروشنده کالا نیست، در سرنوشت پسماند آن هم مسئول است. در کنار آن، فرهنگ تعمیر باید احیا شود. یکی از الگوهای مهم جهانی، «حق تعمیر» است؛ یعنی کالا باید طوری طراحی شود که قطعه یدکی، خدمات تعمیر و امکان استفاده طولانی‌تر داشته باشد. در ایران می‌توان این ایده را از محله‌ها شروع کرد: روز تعمیروسایل خانگی، بازارچه کالای دست‌دوم سالم، آموزش تعمیرات ساده در مدارس فنی و حمایت از تعمیرکاران محلی. هروسیله‌ای که تعمیر می‌شود، یعنی مصرف کمتر پلاستیک، فلز، انرژی و ارز. نقش مدرسه و رسانه نیز تعیین‌کننده است. صرفه‌جویی باید از کودکی آموزش داده شود، اما نه با شعارهای خشک. کودک باید بفهمد که بطری پلاستیکی از نفت و گاز می‌آید، تولید آن انرژی می‌برد و رهاشدن آن در طبیعت سال‌ها باقی می‌ماند. مدرسه می‌تواند گروه «نگهبان انرژی و پسماند» تشکیل دهد؛ دانش‌آموزان مصرف کلاس، زباله پلاستیکی، بطری‌ها و کاغذها را ثبت کنند و برای کاهش آن برنامه بدهند. در نهایت، در روزهای جنگ و فشار بر پتروشیمی‌ها و صنایع پایین‌دست، مصرف هوشمند یک رفتار ملی است. از خاموش کردن چراغ اضافه تا حذف کیسه پلاستیکی، از قمقمه دانش‌آموز تا فروشگاه کم‌پسماند، از ایستگاه بازپافت محله تا بسته‌بندی مسئولانه تولیدکننده، همه حلقه‌های یک زنجیره‌اند. صرفه‌جویی یعنی کمتر مصرف کردن از سرترس نیست؛ یعنی دقیق‌تر، عاقلانه‌تر و مسئولانه‌تر مصرف کردن برای حفظ خانواده، اقتصاد، تولید و آینده کشور. ♦

صرفه‌جویی را از یک وظیفه سخت به یک افتخار اجتماعی تبدیل کند. در کوتاه‌مدت، چند اقدام فوری لازم است. مانند کمپین‌های ملی برای کاهش مصرف پلاستیک و مصنوعات پتروشیمیایی در سطح خانواده محله، ادارات و... است. مانند الزام ادارات و نهادهای عمومی به کاهش مصرف ظروف یک‌بارمصرف، پیام‌های کوتاه و کاربردی در فروشگاه‌ها، مدارس، مساجد و ساختمان‌ها؛ نه پیام‌های کلی، بلکه پیام‌های دقیق مثل «برای خرید نان کیسه همراه بیاور»، «بطری آب نخر، قمقمه بزن»، «ظرف یک‌بارمصرف یعنی مصرف دوباره نفت و گاز». و اطلاع‌رسانی شفاف درباره اینکه کاهش مصرف پلاستیک چگونه به حفظ خوراک صنایع پایین‌دست کمک می‌کند. در میان‌مدت، باید ابزارهای هوشمند وارد میدان شوند. قبض‌های آب، برق و گاز می‌توانند مصرف هر خانواده را با میانگین محله مقایسه کنند. تجربه‌های جهانی نشان داده‌اند که مقایسه مصرف خانوار با خانوارهای مشابه، نوعی تلنگر رفتاری ایجاد می‌کند و می‌تواند مصرف را کاهش دهد. در ایران نیز می‌توان این مدل را بومی کرد: خانواده‌ای که کمتر از الگوی مصرف محله مصرف می‌کند، امتیاز خدمات شهری، تخفیف حمل‌ونقل عمومی یا اعتبار خرید کالای ایرانی دریافت کند. همچنین باید سامانه «امتیاز سبز خانواده» ایجاد شود. خانواده‌ها با تحویل پسماند خشک، کاهش مصرف انرژی، استفاده از حمل‌ونقل عمومی، خرید بدون کیسه پلاستیکی و شرکت در برنامه‌های محله‌ای امتیاز بگیرند. این امتیاز می‌تواند به تخفیف در خدمات شهری، بلیت فرهنگی، خرید کتاب یا خدمات آموزشی تبدیل شود. تجربه جهانی نشان می‌دهد که مشوق‌های کوچک، وقتی ساده و قابل مشاهده باشند، رفتار مردم را تغییر می‌دهند. در بلندمدت، اصلاح الگوی مصرف بدون اصلاح تولید ممکن نیست. تولیدکنندگان باید مسئول بسته‌بندی خود باشند. بسته‌بندی‌های

راه‌حل فقط بازپافت نیست؛ ابتدا باید پلاستیک‌های غیرضروری کاهش یابد، سپس استفاده مجدد، طراحی بهتر، جایگزینی هوشمند و بازپافت در کنار هم اجرا شود. اتحادیه اروپا نیز در سیاست اقتصاد چرخشی، کل چرخه عمر محصول را هدف گرفته است؛ یعنی از طراحی و تولید تا مصرف، تعمیر، استفاده مجدد و بازپافت. برای ایران، این ایده‌ها باید متناسب با فرهنگ جامعه ایرانی بومی‌سازی شود. ما نمی‌توانیم نسخه‌های جهانی را عیناً کپی کنیم؛ باید آن‌ها را با ساختار خانواده ایرانی، محله، مسجد، مدرسه، فروشگاه‌های خرد، بازار سنتی، شهرداری‌ها، صنایع پایین‌دست و شرایط جنگ اقتصادی تطبیق دهیم. نقطه شروع، خانواده است. هر خانواده باید به یک «پایگاه کوچک مدیریت مصرف» تبدیل شود. اقدام‌های ساده اما مؤثر عبارت‌اند از: استفاده از کیسه پارچه‌ای برای خرید، همراه داشتن قمقمه به جای خرید بطری آب، حذف ظروف یک‌بارمصرف در خانه و مهمانی‌ها، خرید به اندازه، نگهداری درست مواد غذایی برای کاهش دورریز، استفاده دوباره از ظروف پلاستیکی سالم، تفکیک پسماند خشک، تعمیر وسایل به جای تعویض زود هنگام، و ثبت ماهانه مصرف برق، گاز، آب و زباله پلاستیکی. این کارها کوچک‌اند، اما اگر در میلیون‌ها خانه تکرار شوند، اثر ملی دارند. در سطح محله، باید صرفه‌جویی به یک رفتار جمعی تبدیل شود. ایده «محله کم‌مصرف» می‌تواند عملیاتی شود؛ هر محله ایستگاه جمع‌آوری پلاستیک تمیز و خشک داشته باشد؛ فروشگاه‌هایی که کیسه پلاستیکی کمتری مصرف می‌کنند نشان «فروشگاه کم‌پسماند» بگیرند؛ مدارس محله پویش «قمقمه به جای بطری» راه بیندازند؛ مساجد و هیئت‌ها در مراسم‌ها از ظروف دائمی یا قابل شست‌وشو استفاده کنند؛ ساختمان‌ها مصرف برق و آب مشاعات را ماهانه اعلام کنند؛ و خانواده‌های موفق در کاهش مصرف معرفی شوند. رقابت سالم میان محله‌ها می‌تواند

♦ | جنگ فقط میدان نظامی ندارد؛ یکی از میدان‌های مهم آن، اقتصاد، انرژی و زنجیره تأمین است. وقتی پتروشیمی‌ها، پالایشگاه‌ها، تأسیسات تولید خوراک و صنایع پایین‌دست آسیب می‌بینند یا از مدار تولید خارج می‌شوند، اثر آن خیلی زود به زندگی روزمره مردم می‌رسد. مواد پلیمری و پلاستیکی فقط در کارخانه‌ها مصرف نمی‌شوند؛ در بسته‌بندی مواد غذایی، دارو، بهداشت، کشاورزی، لوازم خانگی، حمل‌ونقل، قطعات صنعتی، نساجی، ساختمان و حتی خدمات شهری حضور دارند. بنابراین اختلال در تولید پتروشیمی یعنی گران‌شدن یا کمیاب‌شدن مواد اولیه برای هزاران واحد کوچک و متوسط، کاهش تولید، افزایش قیمت کالاهای مصرفی و فشار بیشتر بر خانواده‌ها. با توجه به آسیب دیدن برخی مراکز پتروشیمی و کمبود خوراک صنایع پایین‌دستی و در نتیجه اختلال در تولید، در کنار اولویت‌بندی خوراک و ضرورت مدیریت بازار داخلی بحث صرفه جویی و اصلاح الگوی مصرف از مباحث مهم مشارکت مردمی در مدیریت جنگ به شمار می‌رود. در چنین شرایطی، صرفه‌جویی دیگر یک توصیه تزیینی نیست؛ بخشی از مدیریت تاب‌آوری کشور است. وقتی خوراک پتروشیمی محدود می‌شود، هر کیسه پلاستیکی اضافه، هر ظرف یک‌بارمصرف غیرضروری، هر بسته‌بندی بی‌دلیل، هر خرید بیش از نیاز و هر دورریز قابل پیشگیری، فشار بیشتری بر تولید و بازار وارد می‌کند. همان‌طور که صرفه‌جویی در برق و گاز می‌تواند به پایداری شبکه انرژی کمک کند، صرفه‌جویی در مصرف پلاستیک و مواد پلیمری نیز می‌تواند به پایداری صنایع پایین‌دستی، کنترل قیمت‌ها و حفظ منابع ملی کمک کند. اما باید توجه کرد که صرفه‌جویی موفق با شعار محقق نمی‌شود. تجربه جهانی نشان می‌دهد که اصلاح الگوی مصرف وقتی پایدار می‌شود که سه عنصر کنار هم قرار گیرد: آموزش و فرهنگ‌سازی، مشوق و ابزار اجرایی، و تغییر ساختار تولید و توزیع. سازمان ملل در گزارش‌های مربوط به آلودگی پلاستیک تأکید کرده که

تحولات بازار جهانی انرژی

در معاملات بازار نفت، هم‌زمانی برخی تحرکات معاملاتی با انتشار اخبار ژئوپلیتیک بار دیگر توجه معامله‌گران را به نقش انتظارات سیاسی در نوسانات قیمت جلب کرده است. بر اساس داده‌های معاملاتی بورس‌های انرژی آمریکا، حدود ۹۲ میلیون دلار موقعیت فروش (Short Position) در بازار نفت خام حوالی ساعت ۴ بامداد به وقت واشنگتن باز شد و به سرعت وارد چرخه معاملات گردید. حدود ۷۰ دقیقه بعد، باراک اوباید خبرنگار رسانه اکسیوس گزارشی منتشر کرد که از نزدیک شدن ایران و آمریکا به یک توافق خبر می‌داد؛ گزارشی که در آن به احتمال آغاز مذاکرات درباره موضوعاتی از جمله تنگه هرمز، برنامه هسته‌ای ایران و تحریم‌ها اشاره شده بود. انتشار این خبر به سرعت بر انتظارات بازار اثر گذاشت و قیمت نفت با واکنش سریع معامله‌گران بیش از ۱۲ درصد کاهش یافت. در پی این افت قیمت، برآوردها نشان می‌دهد موقعیت فروش مذکور توانسته حدود ۱۲۵ میلیون دلار سود خالص برای معامله‌گرای معامله‌گران ایجاد کند. این رخداد بار دیگر نشان داد که بازار جهانی نفت به شدت نسبت به سیگنال‌های ژئوپلیتیک و اخبار مرتبط با تنش‌های خاورمیانه حساس است و انتشار یک خبر می‌تواند در مدت کوتاهی جهت معاملات را تغییر دهد.

خبرخوان

● بندر فجیره نابود شد؟

موسسه WindWard: صادرات در بندر فجیره پس از حمله ۴ مه کاملاً سقوط کرده. خروج بارهای مایع از فجیره از میانگین روزانه ۳۰۵ تا ۴۰۰ میلیون بشکه به فقط ۵۰۰ هزار بشکه در ۵ مه کاهش یافته. پیش از حملات دوشنبه ایران به امارات، روزانه حدود ۱.۵ میلیون بشکه نفت و ۲-۲.۵ میلیون بشکه سوخت از فجیره صادر میشد.

● کسری بودجه عربستان ۳۳ میلیارد دلاری شد

کسری بودجه عربستان در سه ماهه اول ۲۰۲۶ به ۳۳.۵ میلیارد دلار رسید؛ بالاترین سطح از ۲۰۱۸. کاهش درآمد نفتی و جهش ۲۰ درصدی هزینه‌های دولت، هدیه ترامپ به گاو شیرده خودش با جنگ علیه ایران بود

● نفت برنت به زیر ۱۰۰ دلار سقوط کرد!

قیمت نفت برنت و WTI به ترتیب به ۹۹.۱ و ۹۲.۹ دلار بر بشکه سقوط کردند. قیمت نفت خام WTI Midland به عنوان شاخص بازار فیزیکی آمریکا اکنون ۱۰۲.۵ دلار بر بشکه است.